

CÍLE: Motivovat žáky k četbě beletrie, taktéž literatury, která kombinuje beletristický text s textem obsahujícím informační složku. Čtení ve vhodném frázování a tempu. Čtení s porozuměním.

Žák umí sestavit základní strukturu myšlenkové mapy. Zná pravidla tvorby myšlenkových map.

6-7 TVOŘÍME MYŠLENKOVOU MAPU

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: prvouka – cyklus roku, roční období, poznávání rostlin a živočichů; výtvarná výchova – kresba motivů vhodných pro tvorbu myšlenkových map

POMŮCKY: pastelky

ČINNOSTI

PRÁCE S MYŠLENKOVOU MAPOU: Je třeba počítat s malou obeznameností žáků druhých ročníků s principy tvorby myšlenkových map. Pokud již myšlenkovou mapu ve škole či mimo školu někdy sestavovali, pak je dobré zjistit, jaká pravidla při její tvorbě používali. K základnímu nácviku tvorby myšlenkové mapy lze využít první dva úkoly, které jsou umístěny v Čítance 2 na str. 6 a 7. Zde žáci doplňují připravenou myšlenkovou mapu. Tímto postupem se učí výběru klíčových slov.

Jakmile si žáci osvojí základní pravidla potřebná pro sestavení myšlenkové mapy, pracují s mapami samostatně. Nenutíme žáky sestavovat mapy podle učitelova vzoru. Zůstává základní metodika, s níž byli ve škole seznámeni, ale výběr slov, obrazů i barev je již zcela v kompetenci jednotlivých žáků.

Myšlenkové mapy jsou důležitou pomůckou pro rozvoj inteligence. Učí žáky strukturovat téma/problém. Významně pomáhají při hledání řešení, zapamatování učiva, tvorbě textů.

Využitelnost myšlenkových map se neomezuje jen na hodiny čtení, slohu a literární výchovy. Práci s mapou lze aplikovat i do ostatních předmětů, které (mezipředmětově) propojujeme. Myšlenková mapa je dobrý treňažer pro nácvik zápisu z vyučovací hodiny, který by žák měl na konci prvního stupně provádět samostatně, tedy bez pomoci učitele.

Aktivity, úkoly, činnosti v předkládané čítance jsou sestaveny tak, aby se žáci učili v souvislostech, uměli použít informace z jiných předmětů v hodinách čtení, dokázali vše přirozeně propojit, a naopak dovednosti získané v hodinách čtení byli schopni využít v ostatních vyučovaných předmětech.

INFORMACE PRO UČITELE

Je třeba počítat s možností, že organizace myšlenkových map například pro záznam informací z vyučovací hodiny nemusí vyhovovat každému žákovi. V takovém případě respektujeme lineární písemný záznam do sešitu. Myšlenka využití map pro vyhledávání klíčových slov, motivů v textu, a to nejen beletristickém, vznikla z respektu k přirozenému vývoji dítěte, které svět vnímá všemi smysly, ale vizuální poznávání skutečnosti u něho zejména v nízkém věku dominuje. Od útlého dětství text přijímá poslechem, ale také prostřednictvím obrazu, ilustrace. Obrazem a ilustrací se velmi často vyjadřuje.

INFORMACE PRO UČITELE

Pro práci s myšlenkovou mapou může učitel využít příručky Tonyho Buzana, například: *Myšlenkové mapy pro děti. Rychlá cesta k úspěchu nejen pro děti* (BizBooks, 2013); *Myšlenkové mapy pro děti. Efektivní učení* (BizBooks, 2014); *Myšlenkové mapy pro děti. Využijte svou paměť a koncentraci na maximum* (BizBooks, 2015); *Trénink mozku pro děti* (BizBooks, 2017) – tato kniha vznikla spoluprací Tonyho Buzana a Jennifer Goddardové.

Problematikou myšlenkových map pro děti se v českém prostředí zabývá Michal Černý. Ve výuce na prvním stupni základní školy lze využít jeho publikaci *Trénink mozku. Pro 1. stupeň ZŠ* (BizBooks, 2018). Autor se inspiroval pracemi Tonyho Buzana. V publikaci jsou použity vedle myšlenkových map i jiné obrazové organizéry, které žákům mohou významně usnadnit učení.

1 Myšlenková mapa obsahuje hlavní téma Proměny roku, které je umístěno do středu stránky. Proměny roku jsou barevně vyobrazeny tak, aby co nejvíce korespondovaly s jednotlivými ročními obdobími. Kruh ohraničující hlavní téma obsahuje spektrum barev. Z něho vystupují čáry, tzv. klíčové větve, které ukazují hlavní myšlenky zvoleného tématu. V tomto konkrétním případě se jedná o jednotlivá roční období. Pro podzim byla zvolena oranžová barva, pro zimu modrá, pro jaro zelená a pro léto žlutá barva. Začíná se podzimem, tj. obdobím nástupu žáků do školy, kdy startuje práce s čítankou. Tímto se zároveň narušuje určitá stereotypnost posloupnosti práce s jednotlivými ročními obdobími (jaro, léto, podzim, zima). Úvodní myšlenková mapa Proměny roku obsahuje tzv. větné startéry, které žákům pomohou rozvinout vyprávění o jednotlivých ročních obdobích.

INFORMACE PRO UČITELE

Metoda větných nebo též dějových startérů byla využita již v čítance pro první ročník. Žáci s nimi pracovat umí. Pokud by chtěl učitel práci se startéry zopakovat, je možné k tomu využít úkol 2 na str. 40 (*Čítanka 1*, Nakladatelství Fraus, 2021).

INFORMACE PRO UČITELE

Činnosti spojené s tématem ročních období pomohou s opakováním znalostí získaných v první třídě v předmětu Prvouka. Jednotlivá roční období též korespondují s okruhy učebnice Prvouka 2. Roční období je téma vhodné pro výuku základní struktury myšlenkové mapy. Nejprve si žák vyzkouší doplnění marginálních částí předkreslené myšlenkové mapy, která je uspořádána tak, aby bylo možné zapojit všechny žáky bez rozdílu.

2 Ve cvičení 1 měli žáci k dispozici připravenou myšlenkovou mapu. Ve druhém cvičení se jí s pomocí učitele budou učit samostatně sestavovat. Zpočátku je však třeba pracovat s nákresem základní struktury, teprve později lze předat více kompetencí samotnému žákovi. Téma pro zpracování myšlenkové mapy by mělo být žákovi blízké, například *MOJE ŠKOLA*. Učitel může PRO NÁCVIK využít základního nákresu v *Čítance 2*, str. 7, nebo žáky povede k samostatnosti a celé cvičení bude realizováno na samostatný papír. Žák doprostřed papíru nakreslí obrázek, který je v souladu s vybraným hlavním tématem. Obrázek může pojmenovat. Učitel určí, zda popis obrázku žák provede psacím nebo tiskacím písmem. Práce s obrazem i pís-

6 procvičovací kód: 688 006 **V PŘÍRODĚ**

V PŘÍRODĚ

Tvoříme myšlenkovou mapu

Vezmi do ruky pastelku a pojď si hrát se slovy a obrázky. Zopakuj si, co ses naučil(a) v minulém školním roce, a připomeň si básničky, písničky a příběhy o přírodě, které dobře znáš, jen si na ně možná přes prázdniny zapomněl(a).

1 Dokresli obrázek stromu u každého ročního období. Vybarvi list podle toho, jak v té době vypadá listí na stromech. Na prázdná místa dopiš vhodná slova.

Věty v myšlenkové mapě lze použít jako startér pro vyprávění o ročních obdobích: *Nyní přichází podzim. Brzy bude zima. Těším se na jaro. Pak přijde léto.*

V PŘÍRODĚ **7**

Právě jsi dokončil(a) myšlenkovou mapu. S její pomocí si budeš lépe pamatovat, co ses naučil(a) ve škole, například slova básně, písně a také vše nové, co ses dozvěděl(a) v jiných předmětech. Myšlenková mapa ti pomůže vybavit si příběh z knížky nebo můžeš pomocí myšlenkové mapy příběh rovnou napsat. Tvořit myšlenkovou mapu je zábava.

2 Nauč se tvořit myšlenkovou mapu.

MOJE ŠKOLA

Doprostřed papíru nakresli obrázek a napiš velkými písmeny slovo nebo více slov, která nejvíce vystihují to, co je důležité. Kresli pastelkami. Používej barvy.

Nakresli barevné čáry, které vycházejí z obrázku. Každá čára patří k jedné myšlence.

MOJE ŠKOLA

Ke každé myšlence nakresli jednoduchý obrázek a napiš VELKÝMI PÍSMENY slovo, které myšlenku vystihuje.

MOJE ŠKOLA

Slovo, které v myšlenkové mapě napíšeš k obrázku, je důležité, a proto se mu říká klíčové. Pokud k tomuto klíčovému slovu připojíš další čáru, tentokrát tenkou, pak zaznamenáš méně důležité podrobnosti. Tato čára se může dále větvit.

mem zároveň vede k zapojení obou mozkových hemisfér, rozvíjí kognitivní funkce mozku a posiluje kreativitu, představivost žáka. Sestavování myšlenkových map udržuje žákovu pozornost a soustředění, usnadňuje zapamatování, pomáhá při učení.

Samostatnou práci s jednoduchou myšlenkovou mapou a výběrem klíčových slov by mohl žák zvládnout na konci druhého ročníku.

DIDAKTICKÉ HRY A AKTIVITY

ROK ČTENÁŘE: Rozšiřující aktivity spojené s tématem *ROČNÍ OBDOBÍ* (cyklus roku) jsou uvedeny v publikaci

Rok čtenáře (Nakladatelství Fraus, 2022) v kapitole *Podzim je tu*. První text této kapitoly je nazvaný *Jakub a babí léto* (autorka Milena Lukešová). Činnosti spojené s textem podporují a rozvíjejí představivost žáka.

Text věnovaný podzimu čte učitel, žáci si při poslechu textu představují obrazy, barvy a vůně. Sledují své emoce, kreslí k textu ilustraci.

DALŠÍ LITERATURA: Učitel může využít další publikace Mileny Lukešové věnované ostatním ročním obdobím: *Čáp* (jaro); *Holčička a déšť* (léto); *Bílá zima* (zima). Příběhy obsažené ve zmíněných publikacích neobsahují mnoho textu, jsou proto vhodné i pro slabší čtenáře.

8-10 CO BY SE STALO, KDYBY...

MEZIPŘEDMĚTOVÉ VZTAHY: prvouka – člověk a jeho zdraví; výtvarná výchova – kresba ilustrací k textu; formulace názvu obrazu/výtvarného díla; sloh – tvůrčí psaní, psaní příběhů, vypravování

POMŮCKY: psací potřeby, pastelky

ČINNOSTI

PRÁCE S TEXTEM BÁSNĚ CO BY SE STALO, KDYBY... Text významně podporuje představivost žáků. Před čtením

originálu textu můžeme žákům pokládat otázky ve formátu textu Daisy Mrázkové, např. *Co by se stalo, kdybych dnes nešel (nešla) do školy? Co by se stalo, kdybych uměl(a) řídit auto? Co by se stalo, kdybych si přečetl(a) sto knih? Co by se stalo, kdybych uměl(a) vyčarovat déšť?* Otázky mají vést k rozvoji fantazie, proto můžeme pracovat i s abstraktními otázkami a nechat na ně žáky kreativně reagovat. Poté lze žáky vyzvat, aby otázky tvořili sami ve dvojici v lavici – jeden žák pokládá otázku, druhý ve dvojici odpovídá, pak si role vymění.

8V PŘÍRODĚ

Co by se stalo, kdyby...

Daisy Mrázková

Co by se stalo, kdybych měl své letadlo?

Letěl bych, kam bych chtěl,
nad mraky a všude...

Co by se stalo, kdybych byl o prázdninách v Africe?

Načesal bych si pomeranče,
viděl bych sopku,
ochočil bych si lvíčka...

A hlavně bych si popovídal s žirafou!

Co by se stalo, kdybychom měli svého slona?

To by bylo veselé...

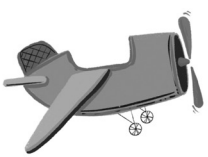
Co by se stalo, kdybych šel na procházku v moři?

Viděl bych barevné ryby,
mořské sasanky,
korály,
hvězdice...

Daisy Mrázková: Co by se stalo, kdyby...

1

Umíš číst, psát a kreslit, pracovat s klíčovými slovy. Zkus spojit práci s myšlenkovou mapou a s textem spisovatelky pro děti, Daisy Mrázkové. Dotvoř myšlenkovou mapu na vedlejší straně. Vymýšlej, čti, piš a kresli. Nezapomeň při práci použít pastelky.

1. Žáci z naznačených bublin vytvoří myšlenkovou mapu a do volných míst vyplní nebo nakreslí, co je zaujalo v básni Daisy Mrázkové. Mohou přidávat i vlastní nápady.

V PŘÍRODĚ9

... kdybych měl své letadlo

... kdybych (můj vlastní návrh)

Co by se stalo, ...

TIP: Otázky můžeme zaměřit na **emoce**, záporné i kladné. Např. *Co by se stalo, kdyby přišla noc? Co by se stalo, kdyby mě přepadl strach? Co by se stalo, kdybych zabloudil? Co by se stalo, kdybych byl smutný? Co by se stalo, kdybych vyhrál(a) mistrovství světa v krasobruslení (či jiném sportu)?*

1 Aktivita ukotvuje dovednost strukturovat myšlenkovou mapu podle textu, zároveň ověřuje soustředěnost žáka při čtení. Žák si do myšlenkové mapy zaznamenává informace získané čtením, rovněž však může kreativně zareagovat a přidat vlastní odpověď na položenou otázku, případně jednu z otázek sám vymyslet – položka v myšlenkové mapě: *Co by se stalo, kdybych (můj vlastní návrh).*

PRÁCE S ILUSTRACÍ NA STR. 10: *Co by se stalo, kdybych šel (šla) na podzim v dešti do lesa bez kabátu?* Učitel vyzve žáky, aby uvedli, co vidí na obrázku. Poté klade otázky: *Co se stalo chlapci nebo dívce? Kde se asi nachází? Jak je asi starý (stará)? Kde má rodiče? Jak se asi cítí?*

TIP: Prohlédni si obrázek a vymysli jeho název. Volbu názvu ústně zdůvodni. Žáci při tomto úkolu pracují samostatně.

2 Žáci se při hledání řešení zamyslejí nad záporou pobytu venku v nepříznivém počasí, ale i (zdánlivými) klady popsané situace: pokud budu v dešti na podzim bez kabátu, můžu se nachladit, dostat rýmu, ležet v posteli, ale přečtu si mnoho knih (varianta: maminka mi bude číst pohádky). Výběr z odpovědí je citací textu Daisy Mrázkové. Je upraven pouze přidáním genderové varinaty.

3 Aktivita rozvíjí úkol 1. Učitel se doptává, jaké knížky si žák čte, když je nemocný. Jaké knížky jsou mu předčítány, zda mu někdo z rodiny předčítá pravidelně. Jakou knížku má nejraději. Touto aktivitou můžeme zjistit možné čtenářské preference, které posléze reflektujeme v nabídce knih ke čtení.

TIP: Práci s obrazem a textem Daisy Mrázkové lze podpořit prací s básnickým textem *Podzimní* od Ester Staré z publikace *Každý bulí nad cibulí*. Text a přidružené úkoly jsou v publikaci *Rok čtenáře* (Nakladatelství Fraus, 2022) na str. 7. Jedna z aktivit je věnována předpovědi počasí. Žáci se učí významy symbolů, které označují druhy počasí.

Učitel však může vyzvat žáky, aby se nejprve pokusili sami symboly navrhnout. Doporučujeme pracovat s termínem symbol/ikona, aby si žáci postupně zvykali na běžně používanou terminologii.

DIDAKTICKÉ HRY A AKTIVITY

ČTENÁŘSKÉ KARTY: Při práci s textem Daisy Mrázkové lze využít karty *Kouzelná cesta*. Poté, co žák přečte otázku, náhodně vybere jednu kartu z balíčku a sestaví odpověď podle obrázku na kartě.

PRÁCE S KARTAMI PROSTŘEDÍ z balíčku *Kouzelná cesta*. Učitel vybere všech 12 karet Prostředí. Žáci si ve dvojici nebo trojici zvolí (mohou náhodně, losem) jednu z karet a variují otázky a posléze na ně odpovídají. Příklad: *Co by se stalo, kdybych přespal(a) na zámku...* Aktivita je s přesahem do hodin slohu – žáci mohou příběh napsat. Ze sestavených příběhů podpořených obrázky karet z *Kouzelné cesty* lze sestavit knihu pohádek či příběhů.

TIP: Pokud se vyučující domluví s rodiči na příspěvku, pak lze knížku s pohádkami a příběhy nízkonákladově vytisknout a uspořádat autogramiádu.

10 V PŘÍRODĚ

Co by se stalo, kdybych šel (šla) na podzim v dešti do lesa bez kabátu?

Ilustrace Daisy Mrázkové

2 Zaškrtni odpověď (můžeš vybrat více možností nebo na prázdný řádek zapsat svoji odpověď):

- Promokl(a) bych,
- dostal(a) bych rýmu,
- musel(a) bych ležet v posteli,
- přečetl(a) bych si mnoho knih.

.....

Daisy Mrázková: *Co by se stalo, kdyby...*, upraveno

3 Zapiš na řádek, kterou knížku máš nejraději:

.....

2. Jedná se o citací textu Daisy Mrázkové. Je upraven pouze přidáním genderové varinaty.